

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทเขตจังหวัดมหาสารคาม การนำเสนอจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม และสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับสถานการณ์ความยากจน และลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม และสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่เขตตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นรุ้งที่ 15 องศา 25 ลิปดา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ 5,291.683 ตารางกิโลเมตร (3,307,301.875 ไร่) โดยมีอาณาเขตทิศเหนือติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้ติดกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดร้อยเอ็ด ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้ จังหวัดมหาสารคามมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 130 – 230 เมตร สภาพทั่วไปจะมีลักษณะฝนตกสลับกับอากาศแห้งมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปี 2554 ประมาณ 124.15 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 26.98 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปี 75.24

สำหรับเขตการปกครองได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล 124 แห่ง เทศบาล 18 แห่ง หมู่บ้าน 1,944 แห่ง (การบริหารส่วนท้องถิ่นมี 3 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 1 แห่ง เทศบาลเมืองจำนวน 1 แห่ง เทศบาลตำบลจำนวน 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 124 แห่ง)

ตารางที่ 10 จำนวนพื้นที่ และเขตการปกครองแยกเป็นรายอำเภอ ปี 2553

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ตำบล	จำนวน เทศบาล	จำนวน อบต.	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน
1. เมืองมหาสารคาม	556.697	14	2	13	185	46,954
2. แกดำ	149.521	5	2	4	88	7,187
3. โกสุมพิสัย	827.876	17	1	17	233	31,690
4. กันทรวิชัย	372.221	10	3	8	183	23,096
5. บรบือ	681.622	15	1	15	209	31,121
6. กุฉินารายณ์	267.000	5		5	85	9,308
7. นาเชือก	528.198	10	1	10	145	15,590
8. พยัคฆภูมิพิสัย	409.783	14	1	14	227	22,182
9. บางสีสาร	242.507	7		7	91	8,494
10. วาปีปทุม	605.774	15	1	15	241	28,953
11. นาइन	248.449	9	2	7	94	8,945
12. เขยงฮัน	289.027	8	2	7	116	17,179
13. ชื่นชม	113.008	4	2	2	47	6,136
รวม	5,291.683	133	18	124	1,944	256,835

ที่มา: www.maharakham.go.th (ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555)

จังหวัดมหาสารคามมีประชากรจำนวน 937,708 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 464,969 คน และหญิงจำนวน 472,739 คน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 256,835 ครัวเรือน

ส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมหาสารคามตามราคาประจำปี 2553 เท่ากับ 42,775 ล้านบาท และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 41,593 บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ 11 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมหาสารคามตามราคาปี 2553 จำแนกตามสาขาการผลิต

ประเภท	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
ภาคการเกษตร	8,571
การเกษตร การล่าสัตว์และการป่าไม้	8,365
การประมง	205
ภาคนอกการเกษตร	34,204
การเหมืองแร่และย่อยหิน	78
การอุตสาหกรรม	5,088
การไฟฟ้า ประปาและแก๊ส	693
การก่อสร้าง	2,148
การค้าส่งค้าปลีก ซ่อมยานพาหนะและของใช้	8,942
โรงแรมและภัตตาคาร	219
การขนส่ง คมนาคมและคลังสินค้า	1,482
การเงินและการธนาคาร	2,192
การค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และอื่นๆ	1,341
การบริหารราชการแผ่นดิน	2,778
การศึกษา	7,265
การบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์	1,580
การบริการชุมชน สังคมและส่วนบุคคล	359
บริการคนรับใช้	39
Gross Provincial Product (GPP)	42,775
GPP Per Capita (บาท)	41,593

ที่มา: www.maharakham.go.th (ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555)

ด้านการเกษตรพบว่าจังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ทำการเกษตรในปี 2553 จำนวน 2,922,263 ไร่ (ร้อยละ 88.36 ของพื้นที่ทั้งหมด) โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ทั้งนี้ในปี 2553 จังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 2,163,222 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 13,839 ล้านบาท พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานจำนวน 156,203 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 1,517 ล้านบาท และพื้นที่ปลูกมัน

สำปะหลังจำนวน 146,801 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 1,281 ล้านบาท อนึ่งจังหวัดมหาสารคามมีครัวเรือนภาคเกษตรกรรมจำนวน 178,952 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.67 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

(www.maharakham.go.th ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555)

2. สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.16 คน มีหัวหน้าครัวเรือนอายุเฉลี่ย 53.64 ปี โดยในจำนวนนี้เป็นเพศชายร้อยละ 76.6 เพศหญิงร้อยละ 23.4 ทั้งนี้จำแนกหัวหน้าครัวเรือนตามสถานภาพ ระดับการศึกษาและอาชีพได้ดังตารางที่ 12 13 และ 14

ตารางที่ 12 หัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
โสด	15	3.8
สมรส(อยู่ด้วยกัน)	276	69.0
สมรส(แยกกันอยู่)	29	7.3
หม้าย/หย่าร้าง	80	20.0
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 12 พบว่าสถานภาพหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แล้วจะมีสถานภาพสมรสและอยู่กินด้วยกัน รองลงมาคือเป็นหม้ายหรือหย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 69.0 และ 20.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 13 หัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	72	18.0
ประถมศึกษา	197	49.3
มัธยมต้น	58	14.5
มัธยมปลาย/ปวช	45	11.3
อนุปริญญา	4	1.0
ปริญญาตรี	14	3.5
ปริญญาโท	10	2.5
ปริญญาเอก	0	0
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 13 พบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 49.3 และ 18.0 ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 14 หัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	50	12.5
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	2	.5
เกษตรกร	230	57.5
ธุรกิจส่วนตัว	21	5.3
รับจ้างทั่วไป	89	22.3
ไม่มีอาชีพ	8	2.0
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 57.5 และ 22.3 ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนในชนบทเขตจังหวัดมหาสารคามแต่ละครัวเรือนจะมีสมาชิกที่ไม่ มีรายได้โดยใช้จ่ายจากเงินครัวเรือน และมีจำนวนสมาชิกที่พิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังเฉลี่ยครัวเรือนละ 1.77 และ 0.19 คนตามลำดับ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.15 คน และจำนวน สมาชิกที่มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.13 คน หนึ่งครัวเรือนมีรายได้จากการประกอบ อาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 171,747.50 บาทต่อปี และมีรายได้อื่นที่ไม่ใช่จากการประกอบอาชีพเฉลี่ย ครัวเรือนละ 20,695.25 บาทต่อปี ทั้งนี้ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมีพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเฉลี่ยครัวเรือนละ 11.5 ไร่

ตารางที่ 15 รายได้ รายจ่าย และหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือน

รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน	16,036.89
รายจ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน	7,666.00
หนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือน	187,530.38

จากตารางที่ 15 พบว่าครัวเรือนในชนบทเขตจังหวัดมหาสารคามมีรายได้ของสมาชิกทุกคน รวมกันเฉลี่ย 16,036.89 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายสำหรับการอุปโภคบริโภค เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เป็นต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 7,666.00 บาทต่อเดือน เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละของค่าใช้จ่าย อุปโภคบริโภคต่อรายได้จะเท่ากับ 47.80 นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินเฉลี่ย ต่อครัวเรือนจำนวน 187,530.38 บาท

ตารางที่ 16 หนี้สินของครัวเรือน

หนี้สิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มี	303	75.75
ไม่มี	97	24.25
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 16 พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินถึงร้อยละ 75.75 ซึ่งหนี้สินส่วนใหญ่มาจากการกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การศึกษา ซื้อบ้าน ซื้อรถ ลงทุน รวมทั้งการกู้เพื่อนำไปชำระหนี้ ทั้งนี้แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากกองทุน เช่น กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น รวมทั้งการกู้จากสถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร เป็นต้น

ตารางที่ 17 การออมของครัวเรือน

การออม	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มี	306	76.5
ไม่มี	94	23.5
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 17 พบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีการเก็บออมคิดเป็นร้อยละ 76.5 ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายจึงมีเงินเหลือสำหรับการออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคต

ตารางที่ 18 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

ช่องทางการจำหน่าย	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม
สหกรณ์	78	19.5	24.8
ตลาดกลาง	38	9.5	12.1
โรงงาน	156	39.0	49.5
พ่อค้าคนกลาง	43	10.8	13.7
รวม	315	78.8	100.0
Missing	85	21.3	
รวม	400	100.0	

หมายเหตุ : ตอบแบบสอบถามเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

จากตารางที่ 18 พบว่าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผ่านทางโรงงาน เช่น โรงสี โรงงานแป้งมัน เป็นต้น

รองลงมาคือจำหน่ายผ่านทางสหกรณ์ เช่น สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 49.5 และ 24.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความยากจน

ความคิดเห็น	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ยากจน	230	57.5
ไม่ยากจน	62	15.5
ไม่แน่ใจ	108	27.0
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 19 พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าครัวเรือนตัวเองอยู่ในสถานะยากจนถึงร้อยละ 57.5 รองลงมาคือไม่แน่ใจร้อยละ 27.0 และคิดว่าครัวเรือนตัวเองไม่ยากจน ร้อยละ 15.5 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ความยากจน และลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัด

มหาสารคาม

1. สถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เส้นความยากจนของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตพื้นที่ชนบท (นอกเขตเทศบาล) ปี 2553 ที่คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจากการคำนวณได้เส้นความยากจนเท่ากับ 1,565 บาทต่อคนต่อเดือน

ตารางที่ 20 จำนวนครัวเรือนที่ยากจน

สถานะ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ยากจน	125	31.2
ไม่ยากจน	275	68.8
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 20 พบว่าครัวเรือนตัวอย่างในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคามมีส่วนของครัวเรือนที่ยากจนเมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 31.2 โดยครัวเรือนที่ยากจนดังกล่าวมีระดับรายได้เฉลี่ยของสมาชิกต่อคนต่อเดือนต่ำกว่า 1,565 บาท ส่วนครัวเรือนที่สมาชิกมีระดับรายได้ต่อคนต่อเดือนตั้งแต่ 1,565 บาท ขึ้นไปจะจัดว่าไม่ยากจนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 68.8

2. ลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทเขตจังหวัดมหาสารคามจำแนกตามปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนสามารถแสดงผลได้ดังนี้

ตารางที่ 21 จำนวนครัวเรือนที่ยากจนจำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน		รวม (ครัวเรือน)
	ยากจน (ครัวเรือน)	ไม่ยากจน (ครัวเรือน)	
ไม่ได้รับการศึกษา	64	8	72
ประถมศึกษา	58	139	197
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	55	58
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช	0	45	45
อนุปริญญา	0	4	4
ปริญญาตรี	0	14	14
ปริญญาโท	0	10	10
ปริญญาเอก	0	0	0
รวม	125	275	400

จากตารางที่ 21 ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 64 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่ไม่ยากจนหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้รับการศึกษามีเพียง 8 ครัวเรือนเท่านั้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนหัวหน้าครัวเรือนจะมีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาอาจมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ตารางที่ 22 จำนวนสมาชิกของครัวเรือน

สถานะ	จำนวนสมาชิกของครัวเรือน	
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
ยากจน	4.44	1.58
ไม่ยากจน	4.01	1.70

จากตารางที่ 22 ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.44 คน และครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.01 คน จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนจะมีขนาดของครัวเรือนใหญ่กว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่าขนาดของครัวเรือนอาจมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ตารางที่ 23 รายได้จากการประกอบอาชีพของครัวเรือน

สถานะ	รายได้จากการประกอบอาชีพของครัวเรือน	
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
ยากจน	62,496.00	90,659.02
ไม่ยากจน	221,407.27	257,000.50

จากตารางที่ 23 ครัวเรือนที่ยากจนมีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 62,496.00 บาทต่อปี และครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ยครัวเรือนละ 221,407.27 บาทต่อปี จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนจะมีรายได้จากการประกอบอาชีพต่ำกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่ารายได้จากการประกอบอาชีพอาจจะมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ตารางที่ 24 ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของครัวเรือน

สถานะ	ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ	
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
ยากจน	3.92	3.44
ไม่ยากจน	14.90	10.83

จากตารางที่ 24 ครัวเรือนที่ยากจนมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉลี่ย ครัวเรือนละ 3.92 ไร่ และครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉลี่ยครัวเรือนละ 14.90 ไร่ จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนจะมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวนน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่าขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอาจมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ตารางที่ 25 ความมั่งคั่งของครัวเรือน

สถานะ	ความมั่งคั่ง (มูลค่าทรัพย์สินถาวรรวม)	
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)
ยากจน	274,768.00	210,443.66
ไม่ยากจน	1,320,639.27	1,864,713.90

จากตารางที่ 25 ครัวเรือนที่ยากจนมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรรวมเฉลี่ย 274,768.00 บาท และครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรรวมเฉลี่ย 1,320,639.27 บาท จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนจะมีความมั่งคั่งต่ำกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่าความมั่งคั่งอาจมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ตารางที่ 26 หนี้สินของครัวเรือน

หนี้สิน	สถานะ		รวม
	ยากจน (ครัวเรือน)	ไม่ยากจน (ครัวเรือน)	
มี	109	194	303
ไม่มี	16	81	97
รวม	125	275	400

จากตารางที่ 26 ครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่จะมีหนี้สิน ซึ่งจากการการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่าครัวเรือนยากจนมีหนี้สิน 109 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.2 ของครัวเรือนที่ยากจนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีหนี้สิน 194 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.5 ของครัวเรือนที่ไม่ยากจนทั้งหมด จึงสรุปได้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนจะมีสัดส่วนการก่อหนี้มากกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน แสดงให้เห็นว่าหนี้สินอาจมีผลต่อความยากจนของครัวเรือนได้

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคามเนื่องจากตัวแปรตามคือความยากจนของครัวเรือนมีค่าได้เพียง 2 ค่า คือครัวเรือนที่ไม่ยากจน (แทนค่าเท่ากับ 0) และครัวเรือนที่ยากจน (แทนค่าเท่ากับ 1) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามจึงไม่ได้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้นตรงแต่อยู่ในรูปสมการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) การศึกษาครั้งนี้จึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเพื่อหาโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะยากจน โดยจะใช้วิธี Maximum Likelihood ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของ $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_p$ ซึ่งมีรูปแบบของโมเดลดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2551, หน้า 81)

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}$$

หรือ

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

$$\text{โดยที่ } Y = \beta_0 + \beta_1 \text{ การศึกษา} + \beta_2 \text{ ขนาดครัวเรือน} + \beta_3 \text{ รายได้} + \beta_4 \text{ พื้นที่ประกอบอาชีพ} + \beta_5 \text{ ความมั่งคั่ง} + \beta_6 \text{ หนี้สิน}$$

อนึ่ง การศึกษาลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนซึ่งได้แยกศึกษาตามปัจจัยหรือตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปรดังกล่าวข้างต้นยังไม่สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระดังกล่าวมีผลต่อความยากจนของครัวเรือน ทั้งนี้การที่จะรู้ว่าตัวแปรตามได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรอิสระจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวแปรหรือปัจจัยอื่นๆ ให้คงที่เสียก่อน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะใช้เทคนิคการถดถอยโลจิสติก โดยการนำตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปรดังกล่าวซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความสัมพันธ์กับความยากจนของครัวเรือนเข้าสมการด้วยวิธี Enter ได้ผลการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูป ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือน

ตัวแปร	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
ระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน ¹	-3.329	.698	22.768	1	.000	.036
ขนาดครัวเรือน	.527	.178	8.746	1	.003	1.694
รายได้จากการประกอบอาชีพ	-.008	.002	18.156	1	.000	.992
ขนาดพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพ	-.328	.063	27.575	1	.000	.720
ความมั่งคั่ง	-.005	.001	10.878	1	.001	.995
หนี้สิน	1.625	.657	6.112	1	.013	5.081
Constant	9.663	1.886	26.259	1	.000	15732.036

หมายเหตุ : ¹ ได้มีการแปลงจากมาตรฐานให้เป็นมาตรอัตราส่วน (รายละเอียดดังภาคผนวกที่ 1)

Chi-square (Omnibus Tests of Model Coefficients) Model = 381.088, df = 6, Sig. = .000

Chi-square (Hosmer and Lemeshow Test) = 2.951, df = 8, Sig. = .937

-2 Log likelihood = 115.781, Cox & Snell R Square = .614, Nagelkerke R Square = .864

Percentage Correct (Overall Percentage) = 93.0

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสามารถอธิบายได้
ดังต่อไปนี้

ค่า Chi-square ของ Model = 381.088 และค่า Sig. = .000 แสดงว่าโอกาสที่ครัวเรือนจะ
ยากจนขึ้นอยู่กับตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว

ค่า Chi-square จาก Hosmer and Lemeshow Test = 2.951 และค่า Sig. = .937 ซึ่งมีค่ามากกว่า
0.05 จึงสรุปว่าสมการการถดถอยโลจิสติกในขั้นตอนสุดท้ายมีความเหมาะสม

ค่า Nagelkerke R Square = .864 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดที่อยู่ในสมการในขั้นตอน
สุดท้ายสามารถอธิบายความยากจนของครัวเรือนได้ร้อยละ 86.4

ค่า Percentage Correct = 93.0 หมายความว่า สรุปโดยรวมสมการสามารถทำนายได้ถูกต้อง
ร้อยละ 93.0

จากตารางที่ 27 ตรวจสอบค่า Sig. และค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้ว
แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ได้มีอิทธิพลต่อความยากจนของครัวเรือนเป็นไปตามสมมติฐาน
การวิจัย โดยแต่ละตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์ (B) ของตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาด
ครัวเรือน รายได้จากการประกอบอาชีพ ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สิน
ที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบของสมการ
ถดถอยโลจิสติกเพื่อพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนได้ดังนี้

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

โดยที่ $Y = 9.663 - 3.329$ ระดับการศึกษา $+ .527$ ขนาดครัวเรือน $- .008$ รายได้จากการประกอบ
อาชีพ $- .328$ ขนาดพื้นที่ประกอบอาชีพ $- .005$ ความมั่งคั่ง $+ 1.625$ หนี้สิน

สมการถดถอยโลจิสติกดังกล่าวข้างต้นมีความเหมาะสมที่ใช้ในการพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือน
จะยากจนโดยใช้ Hosmer and Lemeshow ในการทดสอบความเหมาะสมของโมเดล ดังนี้
สมมติฐานการทดสอบ คือ

H_0 : โมเดลเหมาะสม

H_1 : โมเดลไม่เหมาะสม

จากค่าสถิติทดสอบ Chi-square (Hosmer and Lemeshow Test) = 2.951 และค่า Sig. = .937 ซึ่งมากกว่า .05 แสดงว่าโมเดลสมการถดถอยโลจิสติกที่ได้มีความเหมาะสม จึงสรุปได้ว่าตัวแปรหรือปัจจัยทางด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน รายได้จากการประกอบอาชีพ ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ความมั่งคั่ง และหนี้สินของครัวเรือนสามารถส่งผลกระทบต่อความยากจนของครัวเรือนได้ ซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบทจังหวัดมหาสารคามได้ดังนี้

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -3.329 (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง [ค่า $\text{Exp}(B) = .036$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 ปี โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 96.4 (ถ้าค่า $\text{Exp}(B)$ มีค่าน้อยกว่า 1 นิยมทำให้อยู่ในรูป ร้อยละซึ่งคำนวณได้จาก $0.036 - 1 \times 100 = -96.4$)]

ขนาดของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.527 (สัมประสิทธิ์มีค่ามากกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น (ค่า $\text{Exp}(B) = 1.694$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อสมาชิกของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คน โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น 1.7 เท่า)

รายได้จากการประกอบอาชีพของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ -0.008 (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง (ค่า $\text{Exp}(B) = .992$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อรายได้จากการประกอบอาชีพของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 บาท โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 0.8)

ขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.328 (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีจำนวนพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ (เกษตรกรรม) เพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง (ค่า $\text{Exp}(B) = .72$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อขนาดพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น 1 ไร่ โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 28)

ความมั่งคั่งของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.005 (สัมประสิทธิ์มีค่าน้อยกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีความมั่งคั่ง (มูลค่าสินทรัพย์ถาวร) เพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลง (ค่า $\text{Exp}(B) = .995$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ เมื่อครัวเรือนมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น 1 บาท โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะลดลงร้อยละ 0.5)

หนี้สินของครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.625 (สัมประสิทธิ์มีค่ามากกว่า 0) หมายความว่า ถ้าครัวเรือนมีหนี้สินโอกาสที่ครัวเรือนจะยากจนจะเพิ่มขึ้น (ค่า $\text{Exp}(B) = 5.081$ แสดงว่า ถ้าปัจจัยอื่นๆ คงที่ ครัวเรือนที่มีหนี้สินมีโอกาสยากจนมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินเท่ากับ 5 เท่า)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY